HAMDIM PİŞTİM YANDIM

Dr. Lamia LEVENT ABUL
DİB Diyanet İşleri Uzmanı

"Ömrümün hülasası sadece şu üç kelimedir; hamdım, piştim, yandım."

Hz. Mevlâna

Dinle! Hz. Mevlâna dinle diyerek başlar Mesnevi'ye. Feryat figan eden neyin haykırışını dinle. Zira neyin anlattığı hüzünlü bir ayrılık hikâyesidir. Hani kamışlıkta salınan nazenin bir saz iken vatanından koparılıp götürülmüş, bağrına kızgın demirle delikler açılmış, boğumlarına halkalar geçirilmiş, sararıp solmuş içi kupkuru kesilmiştir onun. O ney ki bu ayrılık firakından yanıp tutuşmakta ve derdini dökmektedir. Aslından, vatanından ayrılan ney tekrar o günlere dönmenin hasretiyle ağlayıp inlemekte ve şikâyetini hüzünlü sedasıyla duyurmaktadır. Eğer can kulağıyla dinlersen neyin haykırışını, o zaman kendi hikâyeni hatırlarsın.

Dinle! Neyin feryadı bizim çok kadim zamanlarda başlayan insanlık maceramızı anlatır. Hani tüm ruhların yaratıldığı ebedî âlemde Yaradan'ın bizden aldığı bir misak vardı. "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğunda hep beraber kabul ettik ve "Sen bizim Rabbimizsin." dedik. (Araf, 7/172.) Bu verdiğimiz sözle bağlandık O ezel ve ebet Sultanına. Sonra unuttuk, hem sözümüzü hem de ruhumuzun ait olduğu ezel ve ebet âlemini. Ama her dem O'na ve geldiğimiz o yere müştakız ve esas ıstırabımız da oradan ayrı kalmak. Ne ki unuttuğumuzu yeniden hatırlatacak uyarıcılara ihtiyaç duyarız. Yüce Yaradan afakta ve enfüste nice ayetlerle hatırlatır bu sözümüzü bize. Kitap gönderir, Peygamber gönderir ki son ilahî hitap olan Kur'an-ı Kerim hatırlatan "Zikir"'dir, (Kalem, 68/52.) son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) de hatırlatıcı yani "Müzekkir"dir. (Ğaşiye, 88/21.)

Neyin feryadına kulak verenler, onun iniltilerinden yükselen derdi hisseder ve kendi ayrılıklarını hatırlarlar. Zira neye üflenen, insanın derinlerinden kopup gelen ayrılık eleminin ifadesinden başka bir şey değildir. Bu firak insanı tek hakikat olan Yüce Yaratıcıyı aramaya, bulmaya ve tanımaya götüren yolculuğun başlangıcıdır. İnsanın hakikati arayışı bir ömür sürer ve kat ettiği her aşama onu bir üst mertebeye taşır. Bu arayış bir taraftan insanı olgunlaştırıp kâmil insan kıvamına getirirken diğer taraftan pek çok sınanmayla karşılaşır insanoğlu. Malıyla, canıyla, evladıyla, ailesiyle, nefsiyle sınanır. Uzun ve çetin bir seyrüseferdir bu.

Hz. Mevlâna işte bu seyrüseferini çok veciz şekilde "Hamdım, piştim, yandım." ifadesiyle anlatır ki bu sözleriyle, insanoğlunun manevi yolculuğunda geçmesi gereken merhalelere işaret eder. O, zamanının önde gelen bir müderrisi iken Şems-i Tebrizi ile olan karşılaşması sonucu sahip olduğu ilme, ancak muhabetullah ile ulaşılacak hakikatleri de ekler. Böylece âlim ve arif vasıflarını şahsında cem eder. Yaşadığı manevi inkişaf ona yirmi beş bini aşkın beyitten oluşan muhteşem Mesnevi'yi

yazdırtır. O, eserlerinde manevi seferini terennüm ederken diğer yandan tüm hakikat âşıklarına ve bu yolda olanlara rehberlik eder.

Bilmek, bulmak ve olmak

İnsanın dört unsurdan meydana geldiği söylenir. Maddi varlığı toprak ve sudan teşekkül eden insanın manevi varlığı ise hava ve ateşle ifade edilir. Her şey aslına rücu ettiğinde toprak olan beden yine toprağa karışır, ruh ise fiziki dünyanın ötelerine, maveraya kanatlanır. Ten fanidir, geçici olandır, aslolan ruhtur ki o, baki olan Yaradan'dan gelen ilahî nefhadır. İnsanı insan yapan da ölmekle, toprağa verilmekle çürümeyecek olan ruhu ve gönlüdür. Yunus'un güzel ifadesiyle "Ölür ise tenler ölür, canlar ölesi değil."

İnsanı ruh ve mana yönüyle ele alan Hz. Mevlâna şöyle der: "Sen görünüşte bu âlemde küçük bir şeysin ama taşıdığın mana bakımından en büyük âlem sensin." İnsanı eşref-i mahlûkat yapan ve yeryüzüne halifesi kılan da bu taşıdığı ruh ve manadır. Ancak insan çoğu zaman sahip olduğu bu ulvi hususiyetlerin farkında değildir. Hz. Mevlâna, ömrünün hülasasının "Hamdım, piştim, yandım." olduğunu söylerken büyük âlem olarak vasıflandırdığı insanın maneviyat yolculuğunu tarif etmiştir.

Kamışlıktan koparılan ney misali insanın ilk hâli hamlıktır. Sonra bilmeye, öğrenmeye başlayınca kabalığını, hamlığını atar. İlk basamak bilmektir. Kendimizi, Rabbimizi ve kâinatı bilerek tanıyarak başlarız yola. Kendini bilen Rabbini bilir, Rabbini bilen O'nu tanır ve sever. Kuru bilgi sahibini bir yere götürmez. Belki malumatfuruşluğa yarar ama olgunlaşma için bundan fazlasına ihtiyaç duyar insanoğlu. Bilgiyi bir yük gibi taşıyanlardan bahseder Kur'an-ı Kerim. (Cuma, 62/5.) Eğer bildiklerimizle amel etmez isek o bilgi sırtta bir yük olur. Rabbimizin hoşnutluğu ve yakınlığı ancak ilmiyle amil olanlara verilir ki bu da türlü imtihanlardan geçerek erişilecek bir payedir. Yani O'na yakın olmak, O'nu bulmaktır. Ancak bildikleriyle sınananlar ve hak edenler bulur O'nu.

İlk basamak bilmektir. Kendimizi, Rabbimizi ve kâinatı bilerek tanıyarak başlarız yola. Kendini bilen Rabbini bilir, Rabbini bilen O'nu tanır ve sever.

Bulmak da kolay değildir, zira bildikleriyle sınanır insan. İmanıyla, teslimiyetiyle, tevekkülüyle, sınanır. Bu sınanmanın en çetinini yaşayanlar da Rabbine en yakın olanlar, yani peygamberler ve Allah dostlarıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) ne ıstıraplara ne sıkıntılara maruz kaldı. Ahad ve Vahid Rabbinin adını duyurmak uğruna yurdunu yuvasını terk etti, canını, malını sevdiklerini feda etmekten geri durmadı. O biliyor ve inanıyordu ki Yüce Allah kuluyla beraberdir, kulunun yardımcısı ve dostudur. Nitekim bu imandı onu Habibullah yapan... Bu imanındaki sebat ve samimiyetti miraca çıkaran, Rabbiyle buluşturan...

Evladını kurban etmesi emredilen Hz. İbrahim de teslimiyetiyle sınanmadı mı? Ancak Allah Teâlâ'ya şeksiz ve şüphesiz bir iman ve teslimiyet insana bunu yaptırabilir. Rabbin emrini her şeyin üstünde tutan Hz. İbrahim'i Halilullah yapan da bu teslimiyetiydi. Peki, sorgusuz sualsiz emre boyun eğen İsmail'in tevekkülü... O da göklerden gelen müjdeyle mükâfatlandırıldı. Ne büyük saadet, ne büyük nimet...

Önünde büyük bir umman, ardında amansız bir düşman ordusuyla kuşatılınca Hz. Musa, sığınılacak yegâne Rabbe sığındı. Eğer O, size yardım etmezse kim yardım edebilir? Eğer O yardım ederse sizi kim yenebilir? Bu imanla ummana daldı Hz. Musa. Ummanlar yarıldı, yol oldu onlara ve böyle gösterdi yakınlığını Hak Teâlâ.

Zorluklar ve sıkıntılarla pişe pişe olgunlaşır insan. Pişmek

acılara, ayrılıklara, hüzünlere ve kederlere maruz kalmak ve sabretmektir. “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele!” (Bakara, 2/155.) Ham meyvenin güneşin ateşiyle pişip olgunlaşması misali insan da bu sınamalarla pişer ve olgunlaşır. Hz. Mevlâna çekilen meşakkatlerin insanı nasıl olgunlaştırdığını şöyle resmeder: “Hiçbir ayna tekrar demir olmadı. Hiçbir ekmek dönüp de yeniden buğday olmadı. Hiçbir üzüm tekrar koruk hâline dönmedi. Piş ve olgunlaş, yani iyice yan ki bozulmaktan kurtul!”

“Onlar başlarına bir musibet geldiğinde, ‘Doğrusu biz Allah’a aitiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz.’ derler.” (Bakara, 2/156.) Rabbimizin her işi hikmet iledir. Pişmek, musibet ve sıkıntılara sabredip ibret ve hikmet nazarıyla bakabilmektir. O’ndan gelen her şeye razı olmaktır. O’ndan razı olmak O’nun yakınlığına ermektir. Bu yakınlığı müşahede edenler için her hâl güzeldir. Bizim Yunus şu dizelerinde “Hoştur bana senden gelen/ Ya gonca gül yahut diken/ Ya hilatü yahut kefen/ Kahrın da hoş lütfun da hoş.” derken, pişmiş, olgunlaşmış ve kurbiyyete ermiş bir ruhla ses vermektedir.

Aşk ateştir, yanmaktır

“İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır.” (Bakara, 2/157.) buyuruyor Rabbimiz. Kimler içindir bu lütuflar: Musibetlere sabredenler ve Allah’a ait olanlar için. Zira Rabbin lütuf ve ihsanlarının bir sınırı bir nihayeti yoktur. Hak’tan gelene rıza gösterenlere O, kendi yakınlığını lütfeyler. O’nun yakınlığını bulanlar O’nu aşkla severler. Bu öyle bir aşktır ki yanmaktan başka çaresi yoktur. Yaman Dede’den dinleyelim aşkla yanmayı: “Yanmaktır, efendim biricik çaresi aşkın./ Ağlatma da yak, hâl-i perişanıma bakma.”

Yanmayı göze alanlar vuslata vasıl olurlar. Sidretü’l-Münteha’dan ilerisine Cebrail, yanarım diye geçemedi ama Habibullah (s.a.s) geçebildi. Süleyman Çelebi şöyle dile getirir bu hakikati: “Çün ezelden bana aşk oldu delil / Yanar isem ben yanarım ey Halil!” Aşk ateşiyle yanmak demek küle değil güle dönmektir. Benliğe ait ne varsa yakmak ve benliğin esaretinden azat olup arınmaktır. O senden, sen ondan razı olarak Rabbine dönmektir. (Fecr, 89/28.) Ateş Hz. İbrahim’i nasıl yakmayıp gül bahçesine döndüyse Rabbin aşkıyla yananlar da halil olurlar, habib olurlar ve âşık olurlar...

Dinle! Aşkın hudutsuz ummanına dalan Hz. Mevlâna Rabbine duyduğu aşkla yana yana terennüm etti Mesnevi’yi: “Aşk uğrunda pervane, ateşe atıldı. Alevler içinde kanat çırpıyor, yanıp yakılıyordu da hâl lisanıyla; ‘Sen de böyle ol!’ diyordu.” Mevlâna’nın imtihanı aşkla idi. O yanmayı göze alarak aşk ummanında yandı, yandı ve Yüce Dost’a vasıl oldu.

Dinle! Aşkı ve olmayı ondan dinle!

“Mum, hem yanıyor hem de ağlıyordu. Kendini ateşe, ıstıraba vermişti. Fakat gözyaşlarını dökerken etrafa ışık saçıyordu. Bana da; ‘Benim gibi ol! Sen de nefsinden sıyrılarak böyle yan, böyle eri!’ demekte idi. Yine o mum; ‘Bu dünyada kazanç elde etmek, yararlanmak için; altınlar, gümüşler saçsan, bunlar sana ne fayda sağlar? Manevi kâr elde etmek istiyorsan, benim gibi Hak’ta yanmaya, aşkta erimeye bak!’ diyordu.” ■

Pişmek, musibet ve sıkıntılara sabredip ibret ve hikmet nazarıyla bakabilmektir. O’ndan gelen her şeye razı olmaktır. O’ndan razı olmak O’nun yakınlığına ermektir.